

Komitatiiviattribuutin olemattomuudesta.

(Edellisen johdosta.)

Jos olen oikein ymmärtänyt tri Niemisen ajatuksenjuoksun, niin hän väittää, että komitatiivissa oleva sana on aivan eri lauseenjäsenenä virkkeessä *Pese kannut korvinensa!* kuin virkkeessä *Kannut on pestävä korvinensa*. Komitatiivisanan sijaintipaikka muka vaikuttaa sen, että edellisessä lauseessa viimeinen sana on attribuutti, jälkimmäisessä adverbiaali. Pidän tällaista lauseenjäsenennysoppia lievästi sanoen hämmästyttävänä. Se seikka, että Setälä aikoinaan tuli, kai edeltäjiensä mallin mukaan ja ilmeisesti asiaan varta vasten syventymättä, väittäneeksi tuossa Kalevalan sitaatissa komitatiivin olevan attribuutina, saatetaan hyvin selittää satunnaisesti torkahdukseksi, jommoisen uhriksi tietävästi joskus lankesi itse Homeroskin, mutta tätä lieventävää selitystä ei voi enää valitettavasti soveltaa yliopistonlehtoriin, joka on asiaa tietien tahtoen harkinnut kuukausien mittaan. — Jos kuvan alla on selityksenä kirjoitus *Karhu poikineen*, ei siinäkään ole kysymys komitatiiviattribuutista (ts. merkitys ei ole = 'Sellainen karhu, jolla on pojat'), vaan elliptisestä appositionrakenteesta, joka merkitsee = 'karhu (siten kuvattuna, että sillä on) pojat mukanaan'. Kielihistoriallinen lauseenjäsenitys ei tietenkään kelpaa nykyisen deskriptiivisen jäsenityksen pohjaksi, mutta tässä tapauksessa se erinomaisesti auttaa ym-

märtämään, miksi komitatiivirakenteella yhä vielä suomessa on apposition luonne, vaikka komitatiivia ei enää tajutaakaan identtiseksi essiivin kanssa. (Samoin historiallinen analyysi selittäisi, miksi lauseessa *Varas täytyy vangita* objekti on nominatiivin näköisessä sijassa.) — Tri Nieminen sanoo olevan vaikeata käsitellä, kuinka lauseessa *Varkaat tovereineen poliisi vangitsi* komitatiivi voitaisiin selittää adverbiaaliksi, saati apposiitioksi. Selitys on kuitenkin aivan yksinkertainen: *tovereineen* ei kuulu yksistään objektiin *varkaat*, vaan samalla myös predikaattiin *vangitsi*, siis se »käyttäytyy» lauseessa kuten appositio, joka sekkin on yhtäaikaa mm. passiivilauseen objektin ja predikaatin määräys (esim.: *Esimiehenä häntä rangaistiin ankarammin*). Kun jokaista verbin määräystä, joka ei ole objekti, voidaan vanhan tavan mukaan sanoa adverbiaaliksi, ei siis olisi väärin nimittää tätä appositionluonteista komitatiivi-ilmaustakaan myös adverbiaaliksi. — Kuten maisteri Reino Pelto Kotikielen Seuran kokouksessa syksyllä 1948 tästä asiasta keskusteltaessa huomautti, tällaisella komitatiivirakenteella on suomessa voitu aikoinaan korvata kopulatiivikonjunktion puutetta: kun (*ja*-sanana puutteessa) ei voitu sanoa *varkaat ja heidän toverinsa*, sanottiin kömpelömmiin *varkaat tovereineen*, mikä alkuaan merkitsi = 'varkaat toverillisi-

nansa'; etäsukukielissä on vastaavanlaisia synteettisiä rinnastusrakenteita (ks. Ravila, Uralilaisen lauseen alkuperäisestä rakenteesta, Vir. 1943, s. 256—). Yksinkertainen ja selvä ei tavallisesti ole ensimmäistä, vaan viimeistä, tiesi jo vanha Aristoteles. Sen jälkeen kun kieleen kehittyi muita keinoja kopulatiivisen rinnastuksen ilmaisimiksi, komitatiivirakenne jäi vähemmän tärkeäksi syntagmaksi ja sen merkitysvivahdus muuttui (ei käy enää sanominen esim. *Matti tuli Pekkoineen* merkityksessä 'Matti ja Pekka tulivat'), mutta yhä vielä tuo ikivanha rinnastusluonne kuultaa lävitse useista komitatiivirakenteista. — Tri Nieminen väittää substantiiviattribuutin liittymisen esim. ilmaukseen *Helsinki ympäristöineen* osoittavan, että komitatiivi ei siinä voi olla adverbiaalin luonteinen. Jos se sitä osoittaisi, mitä

olisi sanottava esim. tällaisesta virkkeestä: *Helsinki nykyiselläänkään, ns. suur-Helsinkinä, ei ole rinnastettavissa varsinaisiin suurkaupunkeihin?* Tai virkkeestä: *Kissa makkaranvahtina, tuo hooloojan irvikuva, ei ole politiikassa niinkään harvinainen ilmiö?* Onhan niissäkin selvästi adverbiaaleihin rinnastettavilla appositionrakenteilla substantiiviattribuuttinsa. — Ilmausta *Huone alkoveineen vuokrattavana*, jonka tyyppisistä huonon ilmoituskielen esimerkeistä koko tämä komitatiivikeskustelu läksi liikkeelle, on sanomalehdissämme käytetty tarkoittamaan juuri = 'Alkoviillinen huone vuokrattavana'. Sen vuoksi puhe alkovin teoreettisesti mahdollisesta erikseenvuokrattavuudesta on tässä yhteydessä viisastelua.

Lauri Hakulinen.